

פרשת נשא "נזיר להזיר לה"

הרב סולובייצ'יק (איש ההלכה עמוד 24)

השאיפה לטרנססצנדנטיות לובשת לפרקים צורת אסקטית (= נזירות, סגפנית), שלילת החיים ושליטת העוה"ז, ביטול היש והמציאות. עריגת איש הדת לעולם עליון "המשתרע" חוץ למחיצות היש הממשי, נתגלמה בהרבה השקפות של נזירות ופרישות, קונמות והדרת הנאה, סגפנות וציימנות. לפעמים איש הדת סובר, כי ענויים ויסורים, תעניות והתבודדות המה האמצעים המביאים אושר נצחי לאדם, והמכניסים אותו תחת כנפי האצילות. האדם הפורש מתבל ומלואה ומוותר על תענוגי העוה"ז וחיי שעה, זוכה לפי השקפה זו לחיי עולם, ולקיום עליון ונשגב.

במדבר פרק ו

קדוש:

(ה) כְּלִימֵל גְּדֹר נָזִיר פָּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מִלֹּאת הַיָּמִים אֲשֶׁר־יִזְיֹר לֵה' קֹדֶשׁ יִהְיֶה גְּדֹל פָּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ:
(ח) כֹּל יָמֵי נְזִירוֹ קֹדֶשׁ הוּא לֵה':

חוטא:

(ט) וְכִי־יָמוּת מִת עָלָיו בְּפִתְעָה פְתָאם וְטָמֵא רֹאשׁ נְזִירוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיָמֵי טְהוֹרָתוֹ בְּיָמֵי הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח־נָו:
(י) וּבְיָמֵי הַשְּׂמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים אֹז שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יא) וַעֲשֵׂה בְכֶמֶן אֶתֶד לְחִטָּאת וְאֶתֶד לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַגֹּשׁ וְקָדַשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בְּיָמֵי הַקֹּדֶשׁ:

רש"י (פסוק ט')

בפתע - זה אונס:

פתאם - זה שוגג. ויש אומרים פתע פתאום דבר אחד הוא, מקרהם של פתאום:
וכי ימות מת עליו - באוהל שהוא בו:

תלמוד בבלי מסכת תענית דף יא עמוד א

אמר שמואל: כל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר כי האי תנא, דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר - על אחת כמה וכמה. רבי אלעזר אומר: נקרא קדוש, שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו. ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר - על אחת כמה וכמה.

רמב"ם הלכות דעות פרק ג הלכה א

שמה יאמר אדם הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא בהם דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון, עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן כגון כהני העובדי כוכבים, גם זה דרך רעה היא ואסור לילך בה, המהלך בדרך זו נקרא חוטא, שהרי הוא אומר בנזיר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, אמרו חכמים ומה אם נזיר שלא פירש אלא מן היין צריך כפרה המונע עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה, לפיכך צו חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו התורה בלבד, ולא יהא אוסר עצמו בנדרים ובשבועות על דברים המותרים, כך אמרו חכמים לא דיך מה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים, ובכלל הזה אלו שמתענין תמיד אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו בתענית, ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן צוה שלמה ואמר אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם.

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מה

וטעם נזירות מבואר מאד, והוא הפרישות מן היין אשר הפסיד מן הראשונים והאחרונים רבים ועצומים כל הרוגיו וגם אלה ביין שגו, ובא מדין הנזירות מה שתראה מאיסור כל אשר יעשה מגפן היין, להרחקה יתירה עד שיספיק לאדם ממנו הדבר הצריך, כי הנשמר ממנו נקרא קדוש, והושם במדרגת כהן גדול בקדושה, עד שלא יטמא אפילו לאביו ולאמו כמוהו, זאת הגדולה מפני שפירש מן היין:

תורה תמימה הערות במדבר פרק ו הערה פד

אבל האמת נראה לדעתי, דאחרי דכונת הרמב"ם כאן להורות דרך תמידי לכל בני האדם בכלל, בודאי אין סברא שמצוה לאדם לבלות ימיו בתעניות וסיגופים וכדומה, כי לבד שהסברא מחייבת כזאת שדרך כזה אינו מוביל למטרת בנין העולם וישובר שזה נגד רצון הקדוש ברוך הוא כמש"כ לא תהו בראה וגו', הנה יש עוד כמה מאמרי חז"ל המורים איסור בהנהגה כזו כמו בירושלמי קדושין פ"ד סוף הלכה י"ב אסור לדור בעיר שאין בה מרחץ וגינוניתא של ירק, עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראתה עינו ולא אכל, ובתנא דב"א ריש פרק י"ד כל הקץ בחיים טובים בעוה"ז סימן רע לו, וכן נאמר ליהויקים (ירמיה כ"ב) אביך הלא אכל ושתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לו, ואמרו חז"ל הוריות י' ב' מי שני לצדיקי דאכלי תרי עלמא, ובילקוט תורה פ' ראה רמז תתצ"א חשב הקדוש ברוך הוא את ישראל שהוא מצוה אותן שלא יצערו עצמן ויטלו שר, ואף ידוע שכמה מצות אדם פטור מהן מפני צער הגוף, כמו משיבת סוכה בגשמים ומתפילין במיחוש ראש וכדומה. הנה כי כן בודאי אין כל סברא שהחכמים דר"א הקפ"ר יסברו הדין מכל אלה, ומה דס"ל שהיושב בתענית נקרא קדוש - זה קאי בודאי על מקרה צדדית וזמן ידוע ואדם מצויין וכדומה, אבל להנהגה כזו בכל ימי חיי האדם ובכל האדם בודאי אין איש סובר כן, וכיון שהרמב"ם איירי בכזה בספר החקים והנהגה לכל האדם לכן מביא לסמך דברי ר"א הקפ"ר, ודו"ק:

העמק דבר (במדבר ו:יא)

"מאשר חטא על הנפש": אחר שכתוב במת שבא "בפתע פתאום", שאין שום אשמה על הנזיר, מבואר דהחטא שפירש עצמו מן היין. ואם לא אירע זו הסיבה (כלומר המקרה הרע שמת עליו פתאום מת ונטמא) לא היה נקרא "חוטא על הנפש", שהרי כדאי הוא להזיר עצמו מן התענוג הגשמי כדי להשיג תענוג רוחני של דביקות בה'. אבל אחר שאירע לו באונס זו הסיבה, אות הוא שאינו ראוי לכך. ואם כן בחינם ציער עצמו מן היין וביקש דבר גבוהה מערכו, וכיוצא בזה ביארנו בפרשת קורח (במדבר יז:ג) - כבר נתבאר שמאיתיים וחמישים איש הללו היו חסדי הדור ומסרו נפשם על אהבת ה', ומשום הכי כתיב זה הלשון כמו בניור - במדבר ו:יא - "וכיפר עליו מאשר חטא על הנפש", אלא דשם כתיב "על הנפש", דמשמעו על הנפש החיוני לצערו מבלי הועיל לפי כוחו; וכאן כתיב "בנפשותם" והוא הנפש שנקראת נשמה, שחטאו כמה שרצו להעלות אותה ע"י אבדון מזה העולם).

רמב"ן (במדבר ו:יד)

וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, לא נתפרש. ועל דרך הפשט כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו ועבודת השם, וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלהיו, כענין שאמר (עמוס ב יא) ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים, השוה אותו הכתוב לנביא, וכדכתיב (לעיל פסוק ז) כל ימי נזרו קדוש הוא לה' והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם:

תורת העולה פרק עא (הרמ"א)

כמו שאמר הרמב"ם כי רפואת הנפש כרפואת הגוף... צריך להדריך עצמו בהיפךמידותיו הרעות עד שיעמוד על המיצוע במידות (דרך האמצעית) שהוא הטוב בכל דבר... וזה ענין הנזיר, כי אם נזור מטעם שראה שנטה אל תאוות העולם, צריך להפריש עצמו אל קצה האחרון, השני, בהרחקה גדולה עד שירגיל עצמו לעמוד אחר כך בדרך המיצוע. ולפיכך אמרה התורה (במדבר ו:ה): "קדוש יהיה", כי עיקר קדושתו של הנזיר יהיה לעתיד אחר השלמת ימי נזרו, שיעמוד אז בענין מיצוע, לא בשעת נזרו, שאז חטא, ולזה נאמר (במדבר ו:יא): "וכיפר עליו מאשר חטא", כי הרחקת הנזיר הוא רע מצד עצמו, מאחר שכל הקצוות רעות; ולא נצטווה עליו הנזיר אלא לתכלית טוב, שיעמוד על המיצוע.

הקדוש מברצלונה (הרב אנשלמה אשתרוק - ספר מדרשי התורה)

"מאשר חטא על הנפש" - בעבור שתקף עליו יצרו עד שהוצרך להזיר עצמו מן היין להכניע חומרו ורוב תכונותיו ולהסיר תאוותיו הגשמיות ונמנע מן היין "המשמח אלוקים ואנשים" למי שיהנה ממנו לפי הצורך.

משך חכמה במדבר פרק ו פסוק יג

(יג) ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו (אל פתח אהל מועד). וכי אחרים מביאים אותו, והלא הוא מביא את עצמו - ספרי (פסקא לב). הנה זמן הנזירות לא נזכר בתורה בהדיא, והוא משום שעיקר הנזירות הוא כמו שאמר "נזיר להזיר לה". וביאר שמעון הצדיק, שהוא כהנזיר מדרום שפתו עליו יצרו וכו'. וזה לגדור עצמו מהתאוות והגאוה והמותרות. ועל זה אין זמן, רק כל אחד ישער בנפשו אם זמן זה יספיק לגדור כחות יצרו, או די בשלושים או במאה, הכל לפי מה שהוא אדם. והבחינה לדעת אימת נגמר שלמותו ומעלתו, שכחות יצרו לא יוליכוהו שולל, והחמדה לא יתעה להשכל, כשהוא מסתכל על עניני עצמו כמביט על מפעלות אחרים, ולכבו אינו חשוד באהבת עצמו, אז בטוח כי יקח מהנאות העולם במוג הראוי ולא יבא למותרות. ואדרבא ייהנה מהעולם ויהיה דעתו מעורבת בין הבריות, כי אינו מכוונת הבורא שלא ייהנו מהעולם. רק זה בגדר רפואה, וכמו שאמרו נזיר חוטא. ולכן דבר בלשון שהוא מביא

עצמו כמביא איש אחר, ובהשקפה שהוא רואה מעלת זולתו ושוקל (את זולתו) במאזני צדק (באוביקטיביות), כן ישקיף על עניני עצמו - ודייק היטב!

ובפסוק יד... ענין החטאת בנזיר הוא לפי שבטל ממנו כמה מצוות, כמו טומאה לקרובים שהיא מצות עשה, וכן קידוש והבדלה על היין. ואם פעלו אצלו בפרישות, אז הוא טוב ומשובח. אבל מכל מקום צריך כפרה על זה, כמו שהביא ר"ח דצריך למיתב תענית לתעניתו בתענית חלום. ולכן קרבנותיו המה קרבנות הנשיאים בחנוך המזבת, שלב נשבר הוא טוב מכל הקרבנות, כדאמר סנהדרין מג, ב. והנזירות הוא חינוך לשבירת הרוח והלב המתאוה, לכן מביא קרבנות חנוך.

אלשיך

כי על ידי הפרישות יקנה נזיר קדושה כל ימי נזרו, וישאר לו הפרישות והנזיר בקנין. כי גם אחרי מלאות ימי נזרו, וישתה יין, עדיין תואר נזירות יצדק בו. כי נזיר קדושה עליו ולא יבגוד בו היין עוד. והוא אומר בחתימת הענין (לקמן פסוק כ) ואחר ישתה הנזיר יין, כי הלא בשתותו אחרי כן יין אינו נזיר, ואיך יאמר ישתה הנזיר יין. אך הוא לומר כי עוד תוארו צודק בו גם אחר שתותו יין:

נתיבות שלום

איש או אשה כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה'. וברש"י למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. והרמב"ם (בסוף הל' נדרים) כתב וז"ל, מי שנדר נדרים כדי לכוונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח. כיצד כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שתיים או מי שהיה שוגג ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה וכו' כולן דרך עבודה לשם הם, ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמים נדרים סייג לפרישות. והיינו שהנדרים והנזירות הם מדרכי עבודת ה'. וכעין זה כתב האבן עזרא בענינו, כי מלת נזיר מגזרת נזר, והעד כי נזיר אלקיו על ראשו, כי כל בני אדם עבדי תאות העולם, והמלך באמת שיש לו נזיר ועטרת מלכות בראשו כל מי שהוא חפשי מן התאוות. ומכל זה משמע שענין הנזירות הוא מדריגה בעבודת ה', וכמו שכתוב בפרשה שהנזיר נקרא קדוש, קדוש יהיה, ובמדרש (במד"ר י), נזיר נקרא קדוש. ואילו מאידך מצינו בגמ' שאפי' נזיר טהור נקרא חוטא, כמו שאמרו (נזיר יט.) רבי אלעזר הקפר אומר מה ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין. ולכאור' הר"ז סתירה. וכמ"כ צריך להבין בדברי הרמב"ם, שבהל' דעות (פ"ג ה"א) כתב, שמא יאמר אדם הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיו"ב דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון, עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה וכו', גם זה דרך רעה היא ואסור לילך בה, המהלך בדרך זו נקרא חוטא. והוא סותר למה שכתב בהל' נדרים שהפרישות מכל עניני התאוות היא דרך טובה לכוונן דעותיו ולתקן מעשיו, וכאן כתב שלא עוד אלא שנקרא חוטא. עוד יש לדקדק בלשון הכתוב בסיום פרשת נזיר, ואחר ישתה הנזיר יין, דלכאורה מדוע נקרא עדיין נזיר אחרי שנסתיימה נזירותו וכבר מותר בשתיית יין. ומאמרו ואחר ישתה הנזיר יין עוד משמע כאילו מצווה הוא

בשתיית יין, והול"ל רק שבטלה נזירותו, ומדוע כתוב באופן שישתמע ממנו שכל פרשת נזיר מביאה לכך שבסופה ישתה הנזיר יין.

וי"ל הענין ע"פ מד"א בתורת אבות ממרן הס"ק מסלונים זי"ע לבאר סמיכות הפרשיות כאן, בתחילה פרשת נזיר ואח"כ פרשת ברכת כהנים ואחריה פרשת הנשיאים. כי תחלת העבודה היא ענין נזיר, שפורש מכל הנאות עוה"ז לבל יבוא לידי נסיון, והנאות עוה"ז כולן נסיונות ולכך מתנזר ופורש מהן. ואם אמנם על ידי זה מתנער מהחומריות מ"מ אין זו תכלית עבודת ה' שהיא לחבר תחתונים בעליונים, וע"ז נאמרה אח"כ פרשת ברכת כהנים שהיא דרגה יותר נעלה, שמגיע לכך שגם בעוסקו בעניני עוה"ז תהיה כוונתו לשם שמים, כמאחז"ל בספרי יברכך ה' בממון וישמרך מן המזיקין, היינו שהקב"ה יברכך בכל עניני עוה"ז אך ישמרך שלא תנוק מהממון ושאר הענינים הגשמיים שהם מזיקים, שיוכל לעסוק בכל עניני עוה"ז והם לא יזיקו לו ולא ינתקו אותו מהקב"ה. ואח"כ נאמרה פרשת הנשיאים המורה על מדרגה שלישית, דכתיב בה שהביאו לקרבנם שש עגלות צב וכו', ומרומז בזה לדרך היותר גבוהה להרים ולקדש את עניני עוה"ז עצמם להשי"ת ולעבודתו, דשש עגלות צב המה הענינים הגשמיים שהרימו אותם לעבודת ה', ולא רק שאינם מזיקים אלא זהו עיקר התכלית הנרצה מעניני עוה"ז שיעלה את הכל לעבודת ה'.

והיינו שכאשר עומדת בפני האדם השאלה באיזה דרך יבחר לעבוד את ה', אם להתנער ולפרוש לגמרי מכל עניני עוה"ז, ולא יגבה במאומה מעוה"ז, או שיעסוק בעניני הנאות עוה"ז ויגביהם להשי"ת, מה עדיף טפי. הרי ממאמר זה בתו"א עולה כי תכלית הבריאה ותכלית עבודת ה' היא שיהודי יעסוק בכל הענינים הגשמיים ויריס את הכל לשם ה', שאז הריהו מחבר תחתונים בעליונים. אמנם הדרך לפרוש ולהתנער מעניני עוה"ז היא דרך יותר קלה, אבל המדרגה היותר גבוהה היא להעלות את כל עניני עוה"ז להשי"ת שזוהי התכלית הנרצית. ולכן הסדר הוא בתחלה פרשת נזיר שמקבל עליו לפרוש ולהתנער מכל הנאות עוה"ז, נזיר להזיר לה', ואח"כ מוסיף והולך במדרגה יותר גבוהה, פרשת ברכת כהנים ופרשת הנשיאים, שירים את כל הענינים הגשמיים להשי"ת וישמרך מן המזיקין.

והבי' בזה דהנה תכלית קבלת התורה היא כמאה"כ (שמות יט) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. וענין גוי קדוש ישנו בב' דרגות. האחת, שיהודי עושה את כל עניני העולם בקדושה בלתי לה' לבדו, שכל מה שברא הקב"ה מעניני העולם, אותם הענינים שצריך לעשותם, הם אצלו ככהן האוכל קדשים שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים (פסחים נט:), שהוא אוכל בשר ושותה יין והכל

בלתי לה' לבדו, וזוהי המדרגה העליונה של קדוש כמו שמבאר זאת בספר מסילת ישרים. אמנם מי שעדיין אינו בדרגה זו, שפחו עליו יצרו ואינו יכול לעשות כל עניני עוה"ז בלתי לה' לבדו, לגביו הדרך היא שיפרוש לגמרי מכל הנאות עוה"ז. והרי דוה שבידו לקדש את עניני עוה"ז אם הוא פורש מהם גקרא חוטא, כיון שזוהי תכלית בריאת העולם, שהיה רצון העליון שמכל עניני עוה"ז יקריב יהודי קרבן לה'. אך זה שאינו מסוגל לכך שכל עניני עוה"ז יהיו בקדושה, צריך הוא כדי לכונן דעותיו ולתקן את מעשיו לפרוש לגמרי מהנאות.

ובזה מבוארת הסתירה שמצינו בענין נזיר. שהדרך של נזיר קדוש יהיה נאמרה בעת שאין לו כל עצה אחרת להתגבר על יצרו אלא ע"י שיפרוש מעניני עוה"ז להיות נזיר להזיר לה'. ואם אמנם דרך זו אינה התכלית הנרצית אבל כאשר אין לו עצה אחרת זוהי הדרך שיזיר עצמו ונקרא קדוש. וכדאיתא בגמ' (גדרים ט:): אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עינים וכו', א"ל רועה הייתי וכו' ופחו עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם אמרתי לו וכו' העבודה שאגלחך לשמים, שמסר זאת להשי"ת. והיינו שכאשר ראה שפחו עליו יצרו ואין לו שום עצה אחרת אז עמד ונשבע העבודה שאגלחך לשמים,

וזוהי הדרך של נזיר שנקרא קדוש. ומה שאמר רבי אלעזר הקפר שנקרא חוטא שציער עצמו מן היין, זהו כאשר ביכולתו להרים את הכל להשי"ת, וכיון שציער עצמו מן היין נקרא חוטא. שהרי תכלית הבריאה של עוה"ז היא שיהודי יעלה את כל עניני עוה"ז לשם ה', וזה היה יכול להרים את שתיית היין לתכלית רצון ה', לכך נקרא חוטא שציער עצמו מן היין. וכעין זה כתב המאירי בנדרים דף ט' בענין הנזיר שבא מן הדרום וכו' שמפרש עד"ז עיי"ש.

ועד"ז י"ל מאחז"ל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, שכבר הקשו בזה הרי הרואה סוטה בקלקולה כבר ראה את הרע בכיעורו ופחיתותו, וממילא יזהר כבר שלא יגיע לכך, ומדוע עליו עוד להזיר עצמו מן היין. אכן הבי' בזה ע"פ הסיפור מהבעש"ט הק' שפ"א ראה חילול שבת, ואמר שכל מה שהאדם רואה הר"ז סימן שיש לו שייכות לזה, וכיון שהראו לו חילול שבת הרי יש לו שייכות לפגם זה. ובדק ומצא שפ"א שמע שביזו תלמיד חכם ולא מיחה, ות"ח הוא בחי' שבת וחילולת דת"ח נחשב לו מעין חילול שבת. וכמ"כ הרואה סוטה בקלקולה הר"ז סימן שיש לו שייכות לפגם זה, וא"כ אין לו עצה אחרת אלא שיזיר עצמו מן היין.